

ληλα. "Ωστε νὰ παραδεχθῶμεν ὅ,τι εἰς ὅλον τὸν κόσμον εἶναι παραδεδεγμένον ἤδη ὅτι δηλαδή ἐκ τῶν πρώτων ἀναγνωσμάτων μορφώνει λεληθότως, καὶ ἄνευ ἐπιβολῆς οἶονεὶ καὶ καὶ κανόνων, ὁ παῖς χαρακτηῖρα ἀψευδῆ, τίμιον, εὐεργετικόν, εὐσταθῆ, ἦτοι ὅτι τὸ ἀνάγνωσμα ἰδίως καὶ κυριώτατα ὀφείλει νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν μόρφωσιν τῆς καρδίας καὶ τοῦ νοῦς τοῦ παιδίου, καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ ἦναι ὅσον οἶόν τε ἐπαγωγὸν καὶ ἀπλοῦν τὴν φράσιν καὶ τὰς ιδέας ἵνα κατανοῇ αὐτό.

Τὰ ὀλίγα ταῦτα χαίρομεν ὅτι μας ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ εἴπωμεν τὸ κάλλιστον βιβλιάριον τοῦ Κ. Βαμπᾶ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΡΟΦΗΣ

ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ *)

~ ~ ~

Οἱ καρποὶ τῶν δένδρων, ἐξ ὧν ζῶσιν ἔτι πολλαὶ ἄγριαι φυλαὶ παρὰ τὸν Ἀμαζόνιον ποταμὸν, καὶ οἱ ἰθαγενεῖς τῶν νήσων τῆς Κοινωνίας, ὑπῆρξαν ἡ πρώτη τοῦ ἀνθρώπου τροφή. Εἰς τὸ ἀνεπαρκές τοῦτο μέσον τῆς συντηρήσεως προστετέθη ἔνωρὶς τὸ προϊόν τῆς θήρας καὶ τῆς ἀλιείας. Ὁ ἄνθρωπος ἔζη τότε ὡς τὰ σαρκοφάγα ζῶα, ὅπως δὲ ταῦτα ἠναγκάζετο καὶ αὐτὸς μακρὰς νὰ ὑποφέρῃ νηστείας, ἅς καὶ νῦν ἐτι βλέπομεν τοὺς ἄγριους εὐχερέστερον τῶν Εὐρωπαίων ὑποφέροντας· διότι, ὡς παρὰ τοῖς Κομάγχαις παρατηρήθη, ἀναπληροῦσι δι' ἐνὸς μῶνου, ἀλλ' ἀφθόνου γεύματος, πολλῶν ἡμερῶν ἀποχὴν πάσης τροφῆς. 1) Ὁ

*) Ἡ παρούσα πραγματεία εἶναι ἀπόσπασμα τοῦ συγγράμματος τοῦ κυρίου Alfred Maury, La terre et l'homme, ἐν ᾧ συντόμως καὶ εὐμεθοδέστατα ἐκτίθενται πᾶσαι αἱ τῆς ἐπιστήμης ἔρευναι καὶ ἀνακαλύψεις, ἐν γένει γεωλογικαί, γεωγραφικαί, ἐθνογραφικαὶ κλπ. Σ. τ. Μ.

1) Οἱ Βισαριέχ, γράφει ὁ κ. Linant-Bey (L'Ethay, p. 133), ὑποφέρουσιν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας πείναν καὶ διψᾶν, ἄνευ ἐλαχίστης ἐνοχλήσεως. Ὅταν φάγωσι, δὲν σκέπτονται πλέον περὶ τῆς ἐπαύριον· διότι ἀρκοῦνται μὲ ἐλάχιστον ἐν τούτοις ὑσάκεις τῶν γευμάτων, τρώγουσιν τόσον πολὺ, ὥστε δὲν δύνανται πλέον νὰ κινηθῶσιν, ὡς οἱ ἄφρεις βόαι.

ἄνθρωπος, μεγίστην οὕτως ἔχων ὄρεξιν, κατεβίβρωσκε τὴν λείαν αὐτοῦ ζῶσαν σχεδὸν, ἄνευ μηδεμιᾶς προπαρασκευῆς. Ἡ δὲ ἀδηφαγία αὕτη διατηρεῖται παρὰ πολλοῖς ἄγριοις φύλοις, ἅτινα δὲν κατέχουσιν ἐν τούτοις τὰς τελευταίας βαθμίδας τῆς κλίμακος τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως· ἡ δι' ὠμοῦ κρέατος τροφή διετηρήθη καὶ παρὰ λαοῖς, ἀνεπτυγμένοις ὅπως οὖν, οἷοι οἱ Ἀβυσσινιοί, οἵτινες ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν μπρουνδού, τρώγουσιν ὠμὸν κρέας καὶ ἐξαίσιον αὐτὸ θεωροῦσιν. Ἡ δ' ἀνάγκη τοῦ διατηρῆσαι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τὸ διὰ τροφήν προσωρισμένον κρέας, καὶ μαλακῦναι τὰ σκληρὰ καὶ ὀστεώδη μέρη, ἅτινα αἱ ὀδόντες δὲν ἠδύναντο νὰ μασσήσωσιν, ὠδήγησε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐψήνωσιν αὐτό, εἴτε ἀπλῶς εἰς τὸν ἥλιον, εἴτε ἐπὶ πυρός. Τοιοῦτοτρόπως τὸ ἐψητὸν κρέας ἐστὶ παγκόσμιον σχεδὸν φαγητόν.

Δύο κυρίως αἰτία συνέτεινον εἰς τὸ νὰ τροποποιήσωσι καὶ μερικεύσωσι τὸ σύστημα τῆς τροφῆς κατὰ τὰ γένη καὶ τὰς φυλάς· ἡ διαφορὰ τῶν προϊόντων ἐκάστης χώρας, ἡ ποικιλία τῶν ὀργανισμῶν, τῶν κράσεων, ἡ ἐπιρροή τοῦ κλίματος, καθίστασι ἀναγκαίαν τὴν προτίμησιν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ εἴδους τῆς τροφῆς. Ἐν ᾧ οἱ κάτοικοι τῶν ἐψυγμένων κλιμάτων καταναλίσκουσι μεγίστην τροφίμων ποσότητα, εἰς δ' Ἑσκιμῶ ἐν μιᾷ μὲν ἡμέρᾳ καταβροχθίζει εἴκοσι λίτρας κρέατος, οἱ τῶν τροπικῶν χωρῶν κάτοικοι, ὁ Ἰνδὸς ἢ ὁ Ἀραβὶς ἐπὶ παραδείγματι, ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον ἡμέραν δύνανται νὰ συντηρηθῶσι δι' ἐλαχίστης ὀρύξης, δούραχ, ἢ σίτου. Ἀλλως δὲ ὁ ἄγριος δὲν δοκιμάζει τὴν ἀνάγκην τῆς ποικιλίας ἐκείνης τῆς τροφῆς, ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ τῶν Εὐρωπαίων περὶ τὴν γεῦσιν λεπτότης. Ὁ κύκλος τῶν τροφίμων παντὸς ἀγρίου ἢ βαρβάρου λαοῦ, ἐστὶ συνήθως λίαν σμικρὸς, περιορίζεται δὲ εἰς τὰ προϊόντα τῆς γῆς. Ἐκ τούτου δ' ἐξηγεῖται πῶς οἱ ἀρχαῖοι ἠδυνήθησαν νὰ διακρίνωσι πλείστους ὅσους λαοὺς διὰ τοῦ εἴδους τῆς ἰδιαζούσης ἐκάστῃ τροφῆς. Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, περι-

γράφων τὰ κατ' Ἀφρικὴν ἔθνη, ἀναφέρει τοὺς Ῥιζοφάγους, τοὺς ἐκ ῥιζῶν ζῶντας, τοὺς Σπερματοφάγους, τοὺς ἔχοντας δῆλον ὅτι τροφήν τοὺς καρποὺς τῶν δένδρων, τοὺς ὕλοφάγους, τοὺς ζῶντας ἐκ βλαστῶν τῶν δένδρων, τοὺς Στρουθιοφάγους, τοὺς τρώγοντας κρέας στρουθοκαμήλων, τοὺς Ἀκριδοφάγους, τοὺς τρώγοντας ἀκρίδας, τοὺς Χελωνοφάγους τοὺς τρώγοντας χελώνας, τροφήν καὶ νῦν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς πρὸς νότον τοῦ Μουρζούκοϊκοῦσι φύλοις καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι παρὰ τοῖς Νασαμῶσι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου, καὶ τοὺς Ἰχθυοφάγους, τοὺς ἐξ ἰχθύων ζῶντας. Καὶ σήμερον δὲ ὑπάρχουσιν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Περσικοῦ κόλπου λαοὶ, ὧν ἡ τροφή καθ' ὁλοκληρίαν συνίσταται ἐξ ἰχθύων, ὡς ἐπὶ Ἡροδότου. Ἐπίσης οἱ Γροελλανδοὶ, οἱ Τσουχτσῆς, οἱ Πεσεραῖοι τρέφονται ἐξ ἰχθύων καὶ θαλασσίων ζώων. Τοιαύτη ἦτο καὶ ἡ ἀρχικὴ τροφή τῶν κατοίκων τῶν παραθαλασσίων μερῶν, οἵτινες ἐκτὸς τῶν ἰχθύων ἔτρωγον καὶ τὰ κογχύλλια τὰ ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἐκβραζόμενα. Τὰ γνωστότατα Kioekkenmæddings τῆς Ἰουτλάνδης, (σωρεία κογχυλῶν, τέφρας καὶ τεμαχίων ἀγγειοπλαστικῆς), εἰς τὴν λιθίνην ἀνήκοντα ἐποχὴν, εἰσὶν ἐν τῶν περιεργωτέρων τεκμηρίων τῶν μαρτυρούντων τὸ εἶδος τοῦτο τῆς τροφῆς. Ἡ σωρεία αὕτη τῶν κογχυλῶν ὑπενθυμίζει τὰς ὑπὸ τῶν Cook καὶ Grey ὁμοίας σωρείας, τὰς παρατηρηθείσας παρὰ τὰς ἀγροίκους καλύβας τῶν νησιωτῶν τῆς Πολυνησίας.

Οἱ σεσηπότες ἰχθύες εἰσὶ τροφή συνήθης παρὰ τοῖς κατοίκους τῆς Ἰνδο-Κίνας καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ἀρχιπελάγους· ἀποτελεῖ δὲ τὴν βάσιν τοῦ νγκάπι τῶν Βαρμάνων καὶ τοῦ μπλαχάνγκ τῶν Μαλαίων. Οἱ θηρευτικοὶ λαοὶ προτιμῶσι τὰ ἀγρίμια, οἱ δὲ ποιμενικοὶ ἢ κτηνοτρόφοι τὸ κρέας τῶν ποιμνίων των ἢ τῶν οἰκιακῶν ζώων. Οἱ Κομάγχαι καὶ πολλὰ ἄλλα ἰνδικὰ φύλα δὲν γνωρίζουσι σχεδὸν ἑτέραν τροφήν ἐκτὸς τοῦ κρέατος τῶν βονάσων, ὧν ἡ θήρα εἶναι

ἡ μόνη ἐνασχόλησις των. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον οἱ λαοὶ τῆς Σιβηρίας καὶ οἱ Λάπωνες ζῶσιν ἐκ ταρανδείου κρέατος, οἱ δὲ Καλμούκοι (οἱ ἵπποφάγοι Σκύθαι τοῦ Πτολεμαίου) ἐξ ἵππειου. Πολλοὶ τῶν κατοίκων τῆς Πολυνησίας, παρ' οἷς τὰ μαστοφόρα εἰσὶ σπανιώτατα, ἔτρωγον κῦνας, ὧν τὸ κρέας καθίστατο ἡττον τραχὺ, ἕνεκα τῆς φυτικῆς τροφῆς, δι' ἧς ἀποκλειστικῶς ἔτρεφον αὐτούς. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔτρωγε μόνον τὸ κρέας τοῦ ζώου, ἀλλὰ μετ' ἀπληστίας κατεβρόχθιζε καὶ τὸν μυελὸν τῶν ὀστέων, ἅτινα ἔτεμνε διὰ τῆς λιθίνης αὐτοῦ μαχαίρας, ὡς τεκμηριοῦσι τὰ λείψανα τὰ εὐρεθέντα πλησίον μνημείων τῆς λιθίνης ἐποχῆς, καὶ ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ Προκόπιος περὶ τινων λαῶν τῆς Σκανδιναβίας, οἵτινες ἔτρεφον οὕτω τὰ τέκνα των.

Τὰ πτηνὰ ἅτινα διὰ τῶν βελῶν αὐτοῦ ἐτόξευεν ὁ ἄγριος, ἐχρησίμευον ἐν μέρει καὶ πρὸς τροφήν αὐτοῦ. Μόνοι οἱ ἐντελῶς ἄγριοι λαοὶ, οἷοι οἱ Γκαρόου τοῦ Ἀσσάμ, φυλαί τινες τῶν ἐνδοτέρω τῆς Σουμάτρας, οἱ νησιῶται τῶν Ἀνδαμάν, πολλαὶ φυλαὶ τῆς Ὠκεανίας ἢ τῆς Ἀφρικῆς τρώγουσιν ὄφεις, φρύνους καὶ ἄλλα ἔρπετά. Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις ζῶά τινα τοῦ εἶδους τούτου, οἱ ἀλλιγᾶτωρες ἐπὶ παραδείγματι καὶ οἱ κροκόδειλοι, ὧν αἱ σάρκες ἐπιζητοῦνται ὡς τροφή καὶ παρὰ τινων πεπολιτισμένων λαῶν. Εὐρίσκονται δὲ καὶ τινα φύλα, ὡς οἱ Ναγκὰς τοῦ Ἀσσάμ, καὶ τινες λαοὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἀρκούντως ἀπεκτηνημένοι, ὥστε τρώγουσι καὶ αὐτὰ τὰ ἔντομα, ὧν τὰ ὠὰ χορησιμεύουσιν ὡσαύτως ὡς τροφή εἰς τινὰς χώρας. Πλείστοι δ' ὅσοι ἄγριοι τρώγουσιν ἀκόμη καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ σώματός των εὐρισκόμενα ἀκάθαρτα ζωῦφια, ὡς ἐποιοῦν οἱ Φθειροφάγοι, περὶ ὧν ὁμιλοῦσιν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, καὶ ὡς συνειθίζουσιν νὰ πράττωσιν οἱ πίθηκοι.

Παρὰ τοῖς γεωργικοῖς λαοῖς, μάλιστα ἐν τοῖς θερμοῖς κλίμασι, κυριωτέρα εἶναι ἡ φυτικὴ τροφή, προστιθεμένων ἐν μέρει εἰς αὐτὴν καὶ τῶν προϊόντων τῆς θήρας. Ἐν τοῖς εὐκράτοις κλί-

μασι, καὶ βαθμηδὸν πρὸς βορρᾶν προχωροῦντες βλέπομεν ὅτι τὴν τροφὴν κατὰ μέγα μέρος ἀπαρτίζει τὸ κρέας. Εἰς τῶν κυριωτέρων σκοπῶν τῆς γεωργίας εἶναι ἴσα ἴσα νὰ διαδόσῃ καὶ πολλαπλασιάσῃ διὰ τακτικῆς καλλιέργειας τὰ φυτὰ τὰ δυνάμενα νὰ ἐπαρκέσωσι πρὸς τροφὴν ὁλοκλήρου λαοῦ, οἷα τὰ σιτηρὰ, ἐν γένει δὲ αἱ φυτικά ἀλευρώδεις οὐσίαι. Ἐκ τούτου προέκυψεν ἡ ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος καλλιέργεια παρὰ τοῖς ἰνδοευρωπαϊκοῖς λαοῖς, τῆς κριθῆς, τοῦ σίτου, τῆς βρώμης καὶ τῆς ὀλύρας, ἧτις καλλιέργεια ἐπὶ μακρὸν ἔμεινεν ἄγνωστος καὶ εἰς λαοὺς γείτονους τῶν ἰνδοευρωπαϊκῶν, παρ' οἷς ἡ καλλιέργεια τῶν δημητριακῶν καρπῶν ἀνεπτύχθη τεραστίως. Κατὰ τὴν ἕκτην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα, οἱ Ἀάζοι, ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Κόλχων, ἠγνόουν καὶ αὐτὴν ἔτι τοῦ σίτου τὴν καλλιέργειαν, ἐλάμβανον δὲ τοῦτον ἐκ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες πάλιν πρὸς ἀντάλλαγμα ἐλάμβανον δέρματα ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ κατειργασμένα. Ἐν ἀρχῇ περιορίζοντο νὰ τρώγῃσι τὸν σῖτον ἐβρασμένον ἢ διαβεβρεγμένον, ὡς ἐποίουν οἱ Μαῦροι, κατὰ τὸν Προκόπιον, ἢ ὡς ἐξακολουθοῦσι νὰ ποιῶσι συνήθως οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν, οἱ Ἀραβες τῆς Ἀλγερίας. Ὁ κυκεὼν, τὸ ποτὸν, ὅπερ πολλάκις ἀναφέρεται ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἐν τῷ μύθῳ τῆς Δήμητρος καὶ τοῖς Ἑλευσινίοις μυστηρίοις διετήρει ἐν Ἑλλάδι τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἀρχαίας ταύτης τροφῆς. Ἔτι καὶ σήμερον οἱ κάτοικοι τοῦ Θιβέτ καὶ οἱ Μογγόλοι ἔχουσι καθημερινὴν τροφὴν κριθὴν πεφρυγμένην, ἣν διατρέχουσι δι' ὕδατος· καλοῦσι δὲ τὴν τροφὴν ταύτην τ σ ἄ μ π α.

Ἐποησάμεθα λόγον ἀλλαχοῦ περὶ τῆς διαδόσεως τῶν σιτηρῶν καὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς καλλιέργειας αὐτῶν παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς. Ἐκαστον ἔθνος, ἐκάστη φυλὴ, παρεδέξατο θρεπτικά τινα φυτὰ, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν βᾶσιν τῆς τροφῆς αὐτῶν. Ἐπεζήτησαν δ' οἱ λαοὶ πρὸ πάντων τὰ μᾶλλον εὐμοιροῦντα θρεπτικῶν οὐσιῶν.

Ἡ κριθὴ ἐκαλλιεργήθη ἐξ ἀρχαιοτά-

των χρόνων ἐν Εὐρώπῃ, ἐπειδὴ εὐρέθη κριθὴ ἐν ἀγγείοις περιέχουσιν ἐρεβίνθους, ἄνισον καὶ ῥίζας κοριάνδρου, ἐν τοῖς ἐρειπίοις ἀρχαίας οἰκοδομῆς κεκαλυμμένης διὰ στρώματος ἡφαιστείου ἄμμου, ἔχοντος δεκαπέντε μέτρων πᾶχος ἐν τῇ νήσῳ Θηρασίᾳ, παρὰ τὴν Θήραν. Ἐν Ἑλβετία μάλιστα, ἐν παλαφίτταις τῆς λιθίνης ἐποχῆς, συνήγαγον πλησίον κόκκων κριθῆς καὶ σίτου, βρώμην, πῖσα, καὶ φακὰς. Ἐξ ὧν προκύπτει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐνωρὶς κατενόησεν ὅτι τὰ σιτηρὰ καὶ τὰ ὕσπρια εἰσὶ τὰ φυτὰ τὰ μᾶλλον εὐμοιροῦντα θρεπτικῶν οὐσιῶν. Ἑτεραι φυτικά οὐσίαι, οἱ καρποὶ ἐχρησίμευον ὡς τρόφιμα δευτερεύοντα, καὶ ἡ μικρὰ ἢ μεγάλη χρῆσις αὐτῶν ἐν τῇ τροφῇ ἐγένετο ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ τόπου.

Ἐν Ἀφρικῇ, ὅπως καὶ ἐν Εὐρώπῃ, οἱ δημητριακοὶ καρποὶ ἀποτελοῦσι τὴν βᾶσιν τῆς τροφῆς. Ἀλλ' οὐχὶ πλέον ἢ κριθὴ καὶ ἡ ὀλυρα ὡς ἐν Σκανδιναβίᾳ καὶ Σκωτίᾳ. Ἡ καλλιέργεια τοῦ σίτου κρίνεται προτιμότερα ἐν τῇ βορείῳ Ἀφρικῇ· ἐν δὲ τῇ νοτίῳ ἀντικαθίσταται διὰ τῆς καλλιέργειας ἑτέρων σιτηρῶν, τοῦ σαργὸ, τῆς Ἀβυσσινικῆς πόας (roa abyssinica). Ἐν Σουδᾶν τὸ δόχυν (Pennisetum typhoideum) ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς τροφῆς. Ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Ἀνω λευκοῦ Νείλου μόνην τροφὴν οἱ κάτοικοι ἔχουσι τὸ δουράχ, γάλα καὶ ἀγριοκέρασα.

Ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀσίᾳ ἡ ὄρυζα, ἥς ἡ καλλιέργεια μετηνέχθη καὶ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀφρικῇ, εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν τροφή. ἐν δὲ τῇ ἀρκτῷ ἐπαναφαίνονται τὰ σταχυοειδῆ τῆς Εὐρώπης ἢ βρώμη καὶ ἡ κριθὴ. Παρὰ τοῖς Μαλαιίοις τὸ ἱγναμον καὶ τὸ σαγότιον (τὸ ἀπὸ τῆς ἐντεριῶνης τῶν φοινίκων ἄμιλον) ἀντικαθιστῶσι τὰ σιτηρὰ, ἐν δὲ τῇ Πολυνησίᾳ ὁ ἀρτόκαρπος ἐπαρκεῖ πρὸς τροφὴν τῶν κατοίκων, ἀλλ' ἐν πολλαῖς νήσοις ἀναπληροῦνται διὰ τοῦ τάρου (Arum esculenta) ἢ τῶν βολβῶν τοῦ πίχα (tacca.)

Ἐν Ἀμερικῇ, ὁ ἀραβόσιτος ἐν τῇ μεσημβρινῇ ἠπεύρω, τὸ μανιόκ καὶ ἡ πα-

τάτα (ίσπανικὸν γαιόμηλον) ἐν ταῖς μεταξὺ τῶν τροπικῶν χώραις, τὸ *Chenopodium quinoa* ἐν τῷ ἄνω Περού χορηγοῦσιν εἰς τοὺς κατοίκους τὴν ἀναγκαίαν τροφήν. Τέλος τὰ γαιόμηλα, ἐξ Ἀμερικῆς ἔχοντα τὴν καταγωγὴν, ἀλλὰ καλλιεργούμενα ἤδη εἰς πλεῖστα τοῦ κόσμου μέρη, διαφιλονεικοῦσιν ὥς πρὸς τὰς θρεπτικὰς αὐτῶν οὐσίας τὰ πρωτεῖα πρὸς τοὺς μᾶλλον τούτων εὐμοιροῦντας δημητριακοὺς καρπούς.

Δένδρα τινὰ, ἐν ᾧ χορηγοῦσι συγχρόνως διὰ τῶν ξύλων τῶν πολύτιμον ὕλικόν εἰς τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν, ἐν αἷς βλαστάνουσι, φέρουσι καὶ καρποὺς ἀφθονωτάτους, οἵτινες καθ' ὁλοκληρίαν σχεδὸν ἐξαρκοῦσιν εἰς τὴν τροφήν αὐτῶν. Οἱ φοῖνικες, τὸ προῖόν τοῦ δακτυλοφόρου φοῖνικος (*phoenix dactylifera*) εἶναι ἡ συνηθεστέρα τροφή τῶν λαῶν τῆς ἀρκτέας Ἀφρικῆς. Ἡ καστανέα ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν ταῖς ὀρειναῖς ἐπαρχίαις τῆς κεντρικῆς Γαλλίας παρέχει τροφήν εἰς τὰς ἀπόρους τάξεις. Ἐκ τῆς σημύδης οἱ Λέτοι καὶ οἱ Ἑσθονεῖς ἐξάγουσι ποτὰ, καυσόξυλα, καὶ χρώματα. Ὁ κοκοφοῖνιξ, φυτὸν τῆς μεσημβρινῆς Ἀσίας, διαδεδομένον ὅμως ἤδη καθ' ὅλην τὴν ἐντὸς τῶν τροπικῶν ζώνην, παράγει καρποὺς, παρέχοντας εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐνταυτῷ τροφήν ὑγιᾶ, χρήσιμον ἔλαιον, καὶ ἀφθονον ποτόν. Ἡ βανανέα, ἥτις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τρέφει τοὺς λαοὺς τοῦ Ἰνδικοῦ ἀρχιπελάγους, ἐπεκταθείσης τῆς καλλιεργείας αὐτῆς ἐν πάσαις ταῖς ἐντὸς τῶν τροπικῶν χώραις, κατέστη εἰς πολλοὺς τόπους ἡ κυριωτέρα τῆς τροφῆς πηγή. Μία μόνη πιασάγκη (*Παραδεισία Μούσα-Musa paradisiaca*—ἀγρία βανανέα) δύναται νὰ ἐξαρκέσῃ εἰς τὴν τροφήν ἑνὸς ἀνθρώπου ἐν διαστήματι ὁλοκλήρου ἔτους.

Ἐν γένει δὲ οἱ λαοὶ, οἵτινες κατῴρθωσαν διὰ τῆς καλλιεργείας νὰ πλαστιάσωσι τὰ ἐδώδιμα φυτὰ, καὶ φροντίζουν νὰ ἔχωσι τακτικὰς ἐτησίας συναγωγὰς, ὑπερέχουσι κατὰ τὸν πολιτισμὸν τῶν ἀγνοούντων τὴν γεωργίαν,

[ΠΑΡΘΕΝΩΝ — ΚΤΟΣ Β'.]

τοῦτο δὲ καταφανέστερον καθίσταται νὰ παραβάλωμεν τὰς Ἰνδικὰς φυλὰς τοῦ Νέου κόσμου, παρ' αἷς καλλιεργεῖται ὁ ἀραβόσιτος πρὸς τὰς ἀγνοούσας τὴν καλλιέργειαν αὐτοῦ.

(Ἐπεταὶ τὸ τέλος.)

Π.

ΜΥΡΙΑ ΟΞΑ

~ ~ ~

* * ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ. — Ἐξεδόθη κατ' αὐτὰς νέα ἔκδοσις τοῦ *Année terrible* τοῦ Victor Hugo, εἰκονογραφημένη. Τὰς εἰκόνας τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἐσχεδίασεν ὁ Leopold Flameng, ἐκτὸς μιᾶς, τῆς εἰκόνης τοῦ Πύργου τοῦ Falkenfelds, σχεδιασθείσης ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Hugo.

* Πρὸ ὀλίγου ἐδημοσιεύθησαν ἐν Λονδίνῳ ἀρκετὰ ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ Βύρωνος.

* Κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα ἐδημοσιεύθη νέα πολυτελεστάτη ἔκδοσις τῶν ἔργων τοῦ Γάλλου Λουκιανοῦ Rabelais. Ἡ ἔκδοσις αὕτη, κοσμεῖται δι' εἰκόνας παμπληθῶν τοῦ διασήμου καλλιτέτη Gustave Doré, ἀπαρτίζεται δὲ ἐκ τῶν τόμων εἰς μέγα σχῆμα καὶ τιμᾶται 20 φράγκων.

* Ὁ μεταφραστὴς τοῦ Göthe, Henry Blaze de Bury, ἐξέδω κατ' αὐτὰς βιβλίον περιεργότατον, πραγματευόμενον περὶ τῶν ἐρωμένων τοῦ Γερμανοῦ ποιητοῦ (*Les maitresses de Göthe*). Ἐν αὐτῷ ἱκανὰ διαλαμβάνει ὁ συγγραφεὺς καὶ περὶ τοῦ ἔρωτος τοῦ Göthe πρὸς τὴν Καρλότταν Büff, ἐξ οὗ ὕρμηθεις, ἔγραψε τὸν Βέρθερον.

* Τὴν 28 Ὀκτωβρίου ἀπεβίωσεν ἐν Νεαπόλει εἰς τῶν διασημοτέρων Ἰταλῶν ποιητῶν ὁ Francesco dall' Ongharo.

* Ὁ Ἀλέξανδρος Δουμάς, ὁ διάσημος μυθιστοριογράφος, ἦν καὶ γαστρίμαργος περίφημος, καὶ τὴν μαγειρικὴν κατὰ βάθος ἐγίνωσκεν. Ἦδη, μετὰ τὸν θάνατόν του, δημοσιεύεται τὸ ὑπ' αὐτοῦ συγγραφέν Μέγα λεξικὸν τῆς μαγειρικῆς, ἔργον ἄξιον λόγου, οὐ μόνον